

Психологічний супровід становлення і розвитку успішної особистості як пріоритетний напрям роботи навчального закладу інноваційного типу

Олена АНДРІЄЦЬ,

практичний психолог Центру розвитку дитини,

Ганна АНДРЮЩЕНКО,

практичний психолог Центру позашкільної освіти,

Катерина БОНДАР,

практичний психолог Ліцею технологічного профілю та Центру професійної освіти

Важливою умовою гармонійного, цілісного розвитку особистості є якісно побудована, ефективна та результативна система психологічного супроводу навчально-виховного процесу. Адже, як зазначав відомий американський психолог, творець та лідер гуманістичного напрямку в психології К.Роджерс: «Ніщо не може змусити прорости зерно, але можна створити доволі сприятливі умови, в яких воно проросте».

Завдання психологічного супроводу реалізуються зусиллями психологічної служби для розвитку дитини, яку вважаємо значущим та невід'ємним компонентом діяльності освітніх закладів, а особливо закладів інноваційного типу.

У Броварському навчально-виховному об'єднанні як Школи життєвого успіху психологічна служба – це інтегральна структура, що охоплює три складові, кожна з яких забезпечена практичним психологом: у Центрі розвитку дитини (Школа радості та сили розуму); Центрі позашкільної освіти (Школа життєвого

успіху); Центрі професійної освіти та Ліцеї технологічного профілю (Діловий центр «Успіх»).

З огляду на актуальність і важливість означеного питання, метою статті є презентація моделі успішного випускника Броварського навчально-виховного об'єднання як Школи життєвого успіху в контексті аналізу психологічного супроводу та діагностичного забезпечення її практичної реалізації.

Для уточнення мети і завдань психологічного супроводу розглянемо визначення поняття «психологічний супровід» та «психолого-педагогічний супровід» у психологічній та педагогічній літературі.

Зокрема, О.А. Козирева зазначає, що «психологічний супровід – це система професійної діяльності педагога-психолога, спрямована на створення умов для позитивного розвитку відносин дітей і дорослих в освітній ситуації, психологічний і психічний розвиток дитини з орієнтацією на зону її найближчого розвитку» [1]. За О.М. Байєр, «робота психолога має спиратися на нові методи і форми організації навчально-виховного процесу. Це актуалізує необхідність створення цілісної системи психологічного забезпечення розвивальної освіти, що охоплює розроблення науково обґрунтованих концепцій і програм навчання; міждисциплінарне проектування нових дитиноцентристських моделей змісту освіти; створення принципово нових моделей підготовки самих психологів; обґрунтування ефективних форм психологічної підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації вчителя» [2].

М.Р. Бітянова звертає увагу на те, що умови, які створює психолог, вторинні щодо умов певного

освітнього середовища; вони залежать від освітніх технологій, які використовуються в конкретній школі, загальних виховних принципів педагогічного колективу. Тому для здійснення психологічного супроводу психологу спочатку потрібно органічно включитися в роботу педагогічного колективу, дотримуючись своєї автономності як професіонала, і враховувати особливості навчального закладу в своїй діяльності [3].

А.І. Жукова та В.Є. Мальцева пропонують розглядати психолого-педагогічний супровід розвитку особистості школяра як цілісну системно-організовану діяльність, під час якої створюються соціальні, психологічні та суто педагогічні умови для успішного навчання й особистісного розвитку кожного учня в освітньому середовищі [4].

Отже, аналіз розглянутих понять дає змогу стверджувати, що **основною метою психологічного супроводу** розвитку успішної особистості, зважаючи на цілі **дослідно-експериментальної роботи**, є створення такого соціально-педагогічного середовища, яке спрямоване на формування успішної особистості дитини, вихованця, учня, а в майбутньому і випускника Школи життєвого успіху. Досягнути поставленої мети, на нашу думку, можна за умов реалізації **завдань психологічного супроводу, що передбачають:**

– супровід (постійна діагностика, моніторинг, корекція) індивідуальної траєкторії розвитку кожної дитини, вихованця, учня відповідно до запропонованої структури та змісту моделі успішного випускника, її діагностичного забезпечення, що ґрунтується на наступно-перспективних зв'язках «дошкільник – вихованець – учень» (див. табл.);

– підвищення рівня психологічної компетентності педагогів, батьків, інших суб'єктів, що перебувають у взаєминах під час навчально-виховного процесу;

– психологічне забезпечення навчально-виховного процесу та управлінської діяльності закладу освіти на основі сучасних психолого-педагогічних теорій виховання і тенденцій розвитку освіти.

У контексті визначення мети і завдань психологічного супроводу в рамках дослідно-експериментальної роботи щодо формування успішної особистості «дошкільника – вихованця – учня» психологічна служба вивчала питання, пов'язані з поняттям успіху, підходами до його вимірювання, складовими, підґрунтям і шляхами здобуття. Необхідність побудови моделі успішного випускника та обґрунтування її змісту зумовили цей пошук у літературних джерелах, а також дослідження думок педагогів, батьків і самих вихованців.

Отже, розглянемо передусім дослідження складових успіху у вітчизняній та зарубіжній літературі. Зважаючи на ідеї О.Г. Романовського, В.Є. Михайличенка, людина має вроджене бажання досягти успіху – це щось таке природне для неї, як і подих. Одна з найбільших її потреб – досягти мети в житті, для чого необхідне знання механізму успіху [5]. Як

зазначає К.Тернер, «успіх – це постійне здійснення тих цілей, що ми поставили перед собою і які винятково важливі для нас» [6].

Успіх – це не лише результат, а й процес руху шляхом його досягнення. Це розвиток можливостей людини, розкриття її потенціалу. Успіх найчастіше розуміють як уміння в душі гармонії і рівноваги пристосуватися до різноманітних і постійно мінливих умов життя. Це такий розвиток сили і здібностей, за допомогою яких людина досягає бажаних етапів у своєму житті, організовує у відповідний спосіб свою енергію й зусилля, а також знання та здібності. Сучасні дослідники активно вивчають умови досягнення життєвого успіху та фактори, що на нього впливають [5]. Б.Трейсі виділяє сім основних складових успіху:

1. Мир у душі. Лише будучи в гармонії з власними вищими цінностями і внутрішніми переконаннями, ви можете досягти миру в душі.

2. Здоров'я та енергія – нормальний фізичний стан людини. Тіло має природну схильність до здоров'я, і воно ним опікується навіть за відсутності фізичного й ментального втручання.

3. Ставлення з любов'ю до тих, хто поруч із вами, до людей, які вас люблять і піклуються про вас.

4. Фінансова свобода. Більшість неприємностей пов'язана із занепокоєнням щодо грошей.

5. Високі цілі й ідеали, що складають зміст вашого життя.

6. Самопізнання та самосвідомість, що існують «рука об руку» із внутрішнім щастям і зовнішніми досягненнями.

7. Відчуття самореалізації або того, що ви стаєте тим, ким хочете стати [7].

Американський психолог Дж.Макклелланд виявив зв'язок між потребою успіху й економічним зростанням суспільства. Ця потреба спонукає людину шукати нові способи застосування своєї енергії, здібностей та сил, якщо оточуючі заохочують успішність такого пошуку. Дослідник сформулював гіпотезу: за зростанням потреби в успіху можна передбачити тенденцію економічного зльоту. З огляду на гіпотезу, успіх окремої людини залежить від рівня успішності самого суспільства.

Успіх – факт досягнення поставленої мети за мінімальних витрат матеріальних, соціальних і психологічних ресурсів. Дж.Макклелланд досліджував «спрагу успіху» як психологічну рису і дійшов висновку, що вона складається з таких компонентів:

– готовність нести відповідальність за свої рішення, вміння визначити мету і досягти її власними зусиллями;

– схильність до помірної ризику, опертя на власні знання і вміння, а не випадок;

– уміння за кожним рішенням бачити конкретний результат [8].

Також було проведено дослідження розуміння понять «життєвий успіх» та «успішна людина» серед батьків дітей Центру розвитку дитини, вихованців

Центру позашкільної освіти, учнів Лицею технологічного профілю та Центру професійної освіти. У результаті встановлено, що вершину успіху становлять такі цінності, як здоров'я; сім'я; гарні стосунки з оточуючими; реалізація творчих здібностей; робота, що надає задоволення; досягнення життєвих цілей тощо.

Працюючи над розробленням змісту моделі успішної особистості, ми спиралися на Закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про професійно-технічну освіту», Концепцію Броварського навчально-виховного об'єднання як Школи життєвого успіху (2012 р.), Концепцію національно-патріотичного виховання дітей та молоді (2014 р.), Концепцію позашкільної освіти та виховання (1997 р.), Основні орієнтири виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України та інші нормативно-правові акти. Зрештою, ми дійшли до такого вигляду змісту моделі успішного випускника, що узагальнено в таблиці (див. табл.).

Отже, з огляду на вказану модель, орієнтирами вважаємо:

– **випускника-громадянина** – патріотизм, громадянська позиція, здоровий спосіб життя, сімейні цінності, загальноприйняті моральні норми суспільства.

– **випускника-творчої особистості** – самопізнання, дивергентне мислення, творча самореалізація.

– **випускника-фахівця** – світогляд, професійне самовизначення.

У запропонованій моделі також представлено навчально-методичне забезпечення та педагогічний інструментарій, за допомогою яких відбуватиметься формування успішного випускника, тобто реалізація моделі на практиці педагогами, психологами, іншими суб'єктами. Наступний етап у розробленні моделі передбачав формулювання очікуваних результатів (ознак успішного зростання) від впровадження цієї моделі у навчально-виховну діяльність освітнього закладу.

З метою обґрунтування рівня дієвості наявного педагогічного інструментарію, здійснюваного психолого-педагогічного впливу, достатності наявного навчально-методичного забезпечення, практичні психологи проводять **психодіагностичні дослідження**. Результати цих досліджень дозволяють коригувати процес формування сприятливого освітнього середовища і становлення успішного та конкурентоспроможного випускника Школи життєвого успіху. Основний психодіагностичний інструментарій наведено в згаданій таблиці.

Тематика **розвивальної, корекційної, про-світницької та профілактичної роботи** з вихованцями обирається, зважаючи на орієнтири моделі успішного випускника та очікувані результати. Важливим моментом психологічного супроводу

вихованців є надання їм **консультацій** та допомоги за результатами проведеної діагностики і за запитом.

Оскільки одним із завдань психологічного супроводу є підвищення рівня психологічної компетентності педагогів, батьків, інших суб'єктів навчально-виховного процесу, вважаємо за доцільне розглянути роботу психолога з ними.

Робота практичного психолога з педагогічним колективом

Центр розвитку дитини – Школа радості та сили розуму. Робота практичного психолога спрямована на розвиток психолого-педагогічної компетентності працівників Центру розвитку дитини з питань попередження виникнення проблем розвитку у дітей, допомоги (сприяння) дітям у вирішенні актуальних завдань їх розвитку, навчання і соціалізації.

Центр позашкільної освіти – Школа життєвого успіху. Увага практичного психолога позашкільного навчального закладу спрямована на стан психологічних аспектів педагогічної майстерності керівників гуртків, питання ефективного керівництва гуртками та створення сприятливого психологічного клімату серед вихованців гуртків.

Центр професійної освіти та Лицей технологічного профілю – Діловий центр «Успіх». Робота практичного психолога старшої школи зосереджена на попередженні професійного вигорання серед педагогів, створенні сприятливого психологічного клімату у взаєминах «педагог-учень».

У Броварському навчально-виховному об'єднанні як Школі життєвого успіху оцінювання компетентності педагогічних працівників відбувається за певними напрямками з використанням наступного психодіагностичного інструментарію:

– емоційне вигорання (методика емоційного вигорання В.Бойка);

– психологічний клімат (анкети для вивчення соціально-психологічного клімату в педагогічному колективі);

– бар'єри педагогічної діяльності (методика «Бар'єри педагогічної діяльності»);

– професійна спрямованість особистості вчителя (методика «Оцінка професійної спрямованості особистості вчителя»);

– стресостійкість, працездатність (шкала SACS «Стратегія подолання стресових ситуацій»);

– самоорганізація, тайм-менеджмент (методика «Самоменеджмент: як ефективно Ви здійснюєте свою роботу?»);

– креативний підхід до педагогічного процесу (тест «Креативність, творчий потенціал учителя»);

– рівень комунікабельності, самоконтроль у спілкуванні (тест на оцінювання рівня самоконтролю під час спілкування М.Снайдер);

– аксіологічна спрямованість особистості (методика «Шкала грошової (монетарної) етики» (Money Ethic Scale) Т.Танга);

Модель успішного випускника як випускника Школи життєвого успіху

Центр розвитку дитини – Школа радості та сили розуму (3–6 років)

Орієнтири моделі успішного випускника	Навчально-методичне забезпечення	Педагогічний інструментарій для формування успішного випускника	Ознаки успішного зростання випускника (очікувані результати)	Психодіагностичний інструментарій
Складає моделі успішного випускника-громадянина				
1	2	3	4	5
Патріотизм	Базовий компонент дошкільної освіти, програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт», програма розвитку дітей дошкільного віку «Українське дошкілля». Авторські (експериментальні) програми: «Калейдоскоп професій», «Музична скарбничка», «Комп'ютерна абетка», «Англійська мова» (комунікативним методом), парціальна програма розвитку пізнавальної сфери дітей дошкільного віку «Як? Чому? Коли?»	<i>Підходи:</i> особистісно орієнтований, компетентнісний, діяльнісний. <i>Технології:</i> формування творчої особистості, інформаційні, ігрові технології інтерактивного навчання (організація колективно-групового навчання, ситуативного моделювання). <i>Форми роботи:</i> сюжетно-рольова гра, дидактична гра, гра-мандрівка, екскурсія, інсценування, бесіда, свято, уявна подорож, конкурси, спостереження, демонстрація, розповідь, читання, пояснення, виставка малюнків, веселі старту, естафети, догляд за рослинами	Ідентифікація себе як українця. Формування уявлень про рідний край, залучення дітей до народної культури Ознайомлення з поняттями «право» і «обов'язок». Відповідальне виконання доручень і обов'язків Загальне уявлення про здоров'я як найвищу життєву цінність. Отримання елементарних анатомічних знань про власний організм. Формування навичок гігієни. Засвоєння правил здорового збережувальної поведінки. Позитивне сприйняття себе Отримання необхідної інформації про свою сім'ю, її історію, традиції і звичаї. Обізнаність із нормами та правилами сімейного (родинного) співжиття. Вияв турботи і любові до рідних та близьких членів родини Відкритість до сприйняття моральних норм суспільства. Усвідомлення свого місця в соціальному середовищі. Формування потреби робити добрі справи і вчинки. Формування навичок культурного спілкування з дорослими та однолітками	Спостереження. Опитування (бесіда). Проективна методика (психомалюнок) Спостереження. Опитування (бесіда) Спостереження. Опитування (бесіда) Спостереження. Опитування (бесіда). Проективна методика (психомалюнок) Спостереження. Опитування (бесіда). Соціометрія (за опитувальником Т.Репнової) [9]
Громадянська позиція				
Здоровий спосіб життя				
Сімейні цінності				
Загальноприйняті моральні норми суспільства				

Складова моделі успішного випускника – творчої особистості				
Само-пізнання	Навчально-методичне забезпечення те саме	Педагогічний інструментарій для формування успішного випускника той самий	Обізнаність дитини з її роллю в системі людської життєдіяльності (у сім'ї, групі однолітків, соціально-комунікативному просторі, різних видах діяльності). Формування оптимістичного світовідчуття щодо свого сьогодення і майбутнього. Прагнення самопізнання	Спостереження. Опитування (анкетування батьків: тест «Визначення темпераменту дитини») [10]
Дивергентне мислення			Розвиток потреби пізнавальної активності, допитливості. Розвиток уяви і фантазії. Розвиток якостей творчого мислення	Спостереження. Тестування (методика креативності П.Торренса) [11]. Проективні методики (психомалюнок)
Творча само-реалізація			Розширення емоційно-образного сприйняття навколишнього світу. Розвиток основних психічних процесів. Інтеграція в творчих завданнях власних інтересів, уподобань, цінностей та набутого мистецького досвіду діяльності, сприйняття і відтворення прекрасного	Спостереження. Тестування (опитування батьків «Усі діти талановиті» А. де Хаана, Г.Кафа) [15]
Складова моделі успішного випускника-фахівця				
Світогляд	Навчально-методичне забезпечення те саме	Педагогічний інструментарій для формування успішного випускника той самий	Усвідомлення навколишнього предметного світу як рукотворного. Формування елементарних знань про виробничу та невиробничу сфери діяльності. Обізнаність щодо професійної зайнятості батьків, багатоманітність професій у різних сферах діяльності людини	Спостереження. Опитування (бесіда)
Професійне само-визначення			Виявлення інтересу і поваги до професій. Прагнення якісного виконання певних трудових доручень. Ототожнення себе з представником певної професії	Спостереження. Опитування (бесіда). Проективні методики (психомалюнок)

Центр позашкільної освіти – Школа життєвого успіху (6–14 років)

Орієнтири моделі успішного випускника	Навчально-методичне забезпечення	Педагогічний інструментарій для формування успішного випускника	Ознаки успішного зростання (очікувані результати)	Психодіагностичний інструментарій
Складова моделі успішного випускника-громадянина				
1	2	3	4	5
Патріотизм	Програми гуртків та творчих об'єднань, затвержені МОН України. Авторські (експериментальні) програми гуртків з елементами профорієнтації: «Школа лідерів», «Фотостудія Zoom-Zoom», «Майстерня подарунків». Авторські (експериментальні) практико-орієнтовані проекти: «Від захоплення – до становлення особистості», «Життєві аксіоми та цінності», «Крок у світ професій»	<i>Підходи:</i> особистісно-орієнтований, компетентнісний, діяльнісний. <i>Технології:</i> формування творчої особистості, проєктні та ігрові технології, інформаційні, інтерактивного навчання (організація колективно-групового навчання, ситуативного моделювання, опрацювання дискусійних питань). <i>Форми роботи з вихованцями 6–10 років:</i> заняття, сюжетно-рольові, ситуаційно-рольові, дидактичні ігри, ігри-драматизації, ігри-мандрівки, години спілкування, розповіді, бесіди, зустрічі з успішними людьми, свята, концерти, змагання, квести, вікторини, конкурси, виставки, екскурсії, веселі старты та естафети. <i>Форми роботи з вихованцями 10–14 років:</i> заняття, семінари, інтелектуальні та дидактичні ігри, тренінги, майстер-класи, години спілкування, розповіді, бесіди, дискусії, консультації, зустрічі з успішними людьми, свята, концерти, фестивалі,	Формування почуття патріотизму, відданості Батьківщині. Розвиток почуття належності до світової спільноти	Вікова категорія 6–10 років Спостереження. Опитування (анкетування, бесіда). Проєктивні методики (психомалюнок, колажування). Вікова категорія 10–14 років Спостереження. Опитування (анкетування, бесіда). Проєктивні методики (твір-самохарактеристика, колажування)
Громадянська позиція			Здатність до спільного життя, співпраці у громадянському суспільстві. Здатність до відповідальності перед суспільством	Вікова категорія 6–10 років Спостереження. Опитування (анкетування, бесіда). Проєктивні методики (психомалюнок, колажування). Вікова категорія 10–14 років Спостереження. Тестування (тест «Відповідальність», «Емоційна зрівноваженість») [12]. Соціометрія. Проєктивні методики (твір-самохарактеристика)
Здоровий спосіб життя			Розуміння та ведення здорового способу життя (режим дня, гігієна, заняття спортом, екологія). Усвідомлення значення психічного і фізичного здоров'я в житті особистості. Засвоєння основ медичного обслуговування	Вікова категорія 6–10 років Спостереження. Опитування (анкетування, бесіда). Проєктивні методики (психомалюнок, колажування). Вікова категорія 10–14 років Спостереження. Опитування (анкетування, бесіда). Проєктивні методики (твір-самохарактеристика, колажування)

Сімейні цінності		змагання, квести, вікторини, ярмарки, конкурси, акції, виставки, проекти, екскурсії, колективні творчі справи, портфоліо творчої особистості, робота з інформаційними джерелами	Знання та шанування сімейних цінностей. Виховання поваги, любові, турботи до членів родини; почуття відповідальності за свою сім'ю	<p>Вікова категорія 6–10 років Спостереження. Опитування (анкетування, бесіда). Проективні методики (психомалюнок, колажування).</p> <p>Вікова категорія 10–14 років Спостереження. Опитування (анкетування, бесіда). Проективні методики (твір-самохарактеристика, психомалюнок, колажування)</p>
Загальноприйняті моральні норми суспільства			Знання та збереження культурних цінностей. Вміння розв'язувати конфлікти. Засвоєння загальнолюдських цінностей	<p>Вікова категорія 6–10 років Спостереження. Опитування (анкетування, бесіда). Соціометрія. Проективні методики (психомалюнок, колажування).</p> <p>Вікова категорія 10–14 років Спостереження. Тестування (тест «Товариськість у спілкуванні» [12], методика виявлення та оцінювання комунікативних та організаторських схильностей (КОС – 1) [15]). Соціометрія. Проективні методики (твір-самохарактеристика, колажування)</p>
Складова моделі успішного випускника – творчої особистості				
Самопізнання	Навчально-методичне забезпечення те саме	Педагогічний інструментарій для формування успішного випускника той самий	Самоактуалізація прагнень до самостійності. Формування позитивного сприйняття індивідуальності в собі та новизни у довкіллі	<p>Вікова категорія 6–10 років Спостереження. Опитування (анкетування, бесіда). Тестування (тест «Визначення темпераменту» [12], тест «Вивчення рівня пізнавальної активності за Б.Пашневим [15]).</p> <p>Проективні методики (психомалюнок, колажування).</p> <p>Вікова категорія 10–14 років Спостереження.</p>

				Тестування (тест «Визначення темпераменту» [12], «Акцентуації особистості» К.Леонгарда [12], тест «Вивчення рівня пізнавальної активності за Б.Пашневим [15], тест «Самооцінка» [12]). Проективні методики (твір-самохарактеристика, колажування)
Дивергентне мислення			Розвиток креативного та творчого мислення, уяви, фантазії. Вміння знаходити нові ідеї та реалізувати їх	Вікова категорія 6–10 років Спостереження. Тестування (тест «Фантазія» [12], «Складання зображень об'єктів» [12]). Проективні методики (психомалюнок, колажування). Аналіз продуктів діяльності. Вікова категорія 10–14 років Спостереження. Тестування (тест «Особистісна схильність до творчості Г.Девіса» [15], методика визначення стилю мислення А.Харрісона та Р.Бремсона [15], «Фантазія» [12], «Просторова уява» [12], «Складання зображень об'єктів» [12]). Проективні методики (твір-самохарактеристика). Аналіз продуктів діяльності
Творча само-реалізація			Розвиток творчої активності. Реалізація творчих здібностей	Вікова категорія 6–10 років Спостереження. Тестування (тест «Творчі схильності учня» [12], тест на креативність (творчість) Дж.Гілфорда [15]). Аналіз продуктів діяльності. Вікова категорія 10–14 років Спостереження. Тестування (тест «Творчі схильності учня» [12], тест на креативність (творчість) Дж.Гілфорда [15], «Що мені подобається» Л.Йовайши [15])

Складова моделі успішного випускника-фахівця				
Світогляд			Розвиток обізнаності про професії	<p>Вікова категорія 6–10 років Спостереження. Опитування (анкетування, бесіда).</p> <p>Вікова категорія 10–14 років Спостереження Опитування. Проективні методики (твір-самохарактеристика)</p>
Професійне самовизначення	Навчально-методичне забезпечення те саме	Педагогічний інструментарій для формування успішного випускника той самий	<p>Здатність співвіднести свою особистість із вимогами певної професії. Аналіз наявності та розвиненості особистісних базових якостей. Формування професійних намірів. Перші професійні проби. Розвиток професійної мотивації і спрямованості. Бажання реалізувати професійні, особистісні, соціальні ідеали в житті й професійній діяльності</p>	<p>Вікова категорія 6–10 років Спостереження. Опитування (анкетування, бесіда). Проективні методики (психомалюнок, колажування). Аналіз продуктів діяльності.</p> <p>Вікова категорія 10–14 років Спостереження. Тестування (тест «Диференційно-діагностичний опитувальник Є.О. Клімова» [15], методика діагностики спрямованості особистості Б.Басса [14], методика визначення професійно орієнтованого типу особистості Дж.Холланда [13]). Проективні методики (твір-самохарактеристика, колажування). Аналіз продуктів діяльності</p>

**Центр професійної освіти та Ліцей технологічного профілю –
Діловий центр «Успіх» (14–18 років)**

Орієнтири моделі успішного випускника	Навчально-методичне забезпечення	Педагогічний інструментарій для формування успішного випускника	Ознаки успішного зростання (очікувані результати)	Психодіагностичний інструментарій
Складова моделі успішного випускника-громадянина				
1	2	3	4	5
Патріотизм	Державний стандарт повної загальної середньої освіти. Державний стандарт професійно-технічної освіти з професій «Кухар», «Перукар (перукар-модельєр)», «Оператор комп'ютерного набору», «Водій автотранспортних засобів». Курси за вибором: «Людина і праця», «Власна справа», «Основи підприємницької діяльності», «Побудова кар'єри», «Фінансова грамотність». Авторські (експериментальні) практико-орієнтовані проекти «Крок у світ професій», «Територія успіху», авторська (експериментальна) програма психолого-педагогічного супроводу «Гернистий шлях до власного «Я»	<i>Підходи:</i> особистісно орієнтований, компетентнісний, діяльнісний. <i>Технології:</i> формування творчої особистості, проектна та ігрові технології, інформаційні, інтерактивного навчання (організація колективно-групового навчання, ситуативного моделювання, опрацювання дискусійних питань). <i>Форми роботи:</i> уроки, практичні та семінарські заняття, бесіди, години спілкування, проекти, тренінги, лекторії, квести, дискусії, дебати, диспути, конференції, ділові ігри, ярмарки професій, зустрічі з успішними людьми, шоу-програми, благодійні акції, брейн-ринги, екскурсії, презентації, агітбригади, аукціони, фоторепортажі, інтернет-форуми, школа лідера, робота з інформаційними джерелами	Турбота про благо народу, сприяння становленню і утвердженню української держави. Готовність боронити незалежність Батьківщини. Здатність до спільного життя та співпраці у громадянському суспільстві	Спостереження. Опитування (анкетування, опитування, інтерв'ю, бесіда). Аналіз результатів діяльності
Громадянська позиція			Здатність приймати самостійні рішення, відповідальність за їх реалізацію. Готовність до участі у процесах державотворення. Здатність до самостійного життєвого вибору на основі гуманістичних цінностей	Спостереження. «Символічне уявлення Я-образу» (Лонга-Зіллера) [16]. Опитувальник «Автономність-залежність особистості у навчальній діяльності» (Г.Пригніна) [15]. Аналіз результатів діяльності
Здоровий спосіб життя			Сформоване ціннісне ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих. Сформоване негативне ставлення до асоціальної поведінки. Бережливе ставлення до навколишнього середовища	Спостереження. Бесіди, інтерв'ю. Анкета «Проблема шкідливих звичок для учня» [12]. Аналіз продуктів діяльності
Сімейні цінності			Усвідомлення традиційних для українського народу сімейних цінностей як моральної основи. Сформовані стійкі уявлення про особливості подружніх, родинних і дитячо-батьківських взаємин. Ціннісне ставлення до майбутньої власної сім'ї	Спостереження. Тест «Підлітки про батьків» (за методикою Е.Шафера) [12]. Бесіди. Проективні методики (колажування)
Загальноприйняті моральні норми суспільства			Володіння основними правилами етики поведінки, культури спілкування. Толерантне ставлення до інших культур і традицій. Володіння гуманістичними рисами, що уособлюють єдність національних і загальнолюдських цінностей	Спостереження. Опитування (бесіди, інтерв'ю). Методика дослідження ціннісних орієнтацій М.Рокіча [15]. Аналіз продуктів діяльності

Складова моделі успішного випускника-творчої особистості				
Само-пізнання	Навчально-методичне забезпечення те саме	Педагогічний інструментарій для формування успішного випускника той самий	Прагнення самопізнання, самовиховання, самовдосконалення. Розуміння «Я – концепції». Розвиток творчої самосвідомості	Методика «Незакінчені речення» [15]. Тест «Дізнайся про себе» [12]. Методика вивчення спрямованості особистості (В.Смекала, М.Кучера) [15].
Дивергентне мислення			Розвиток творчих якостей інтелекту. Розвиток здатності знаходити нестандартні шляхи розв'язання проблем	Опитувальник за О.Шмельовим (дослідження схильності до ризику) [15]. Тест «Креативність» (визначення рівня креативності) [15]. Аналіз продуктів діяльності
Творча само-реалізація			Формування творчих рис характеру. Вміння висловлювати свої почуття й емоційне сприйняття шляхом різноманітних видів творчої діяльності. Наявність прогресивних досягнень	Опитування (бесіди, інтерв'ю). Проективні методики (колажування). Аналіз продуктів діяльності. Наявність прогресивних досягнень
Складова моделі успішного випускника-фахівця				
Світогляд	Навчально-методичне забезпечення те саме	Педагогічний інструментарій для формування успішного випускника той самий	Вивчення ринку праці. Співвідношення потреб соціуму та власних можливостей «Хочу – можу – треба». Усвідомлення значущості вимог до особистості фахівця	Методика визначення стилю навчання й мислення, опитувальник структури темпераменту В.Русалова, карта інтересів, методика Л.Йовайши [15].
Професійне самовизначення			Критичне ставлення до вибору професії. Відповідність системи професійних цінностей вимогам сучасного суспільства і споживачів. Емоційно-ціннісне ставлення до себе як професіонала. Здатність і готовність виконувати продуктивну трудову діяльність. Внутрішня мотивація до високих результатів у професійній діяльності, професійній майстерності. Прагнення до життєвого успіху	Визначення властивостей нервової системи за психомоторними показниками (теппінг-тест) [15]. Методика дослідження вольової організації особистості (А.Хохлов) [15]. Опитувальник для оцінки мотивації досягнення успіхів (А.Мехраб'ян) [15]. Аналіз продуктів діяльності

– особистісна мотивація до успіху (опитувальник Т.Елерса для вивчення мотивації досягнення успіху).

З метою розвитку дитиноцентристських методів і форм навчання та для підвищення ефективності діяльності з педагогами проводяться психологічні тренінги за такими напрямками:

- планування діяльності педагога (тайм-менеджмент);
- інноваційна діяльність в освіті;
- питання психології творчої діяльності та творчого самопочуття;
- емоційна єдність педагога і вихованців під час роботи;
- профілактика негативних виявів у дітей, вихованців, учнів;
- ефективне педагогічне спілкування тощо.

Психологічне консультування педагогів – невід’ємна форма роботи практичного психолога у рамках дослідно-експериментальної роботи. Вона спрямована на конструктивне співробітництво педагогів, психолога та адміністрації навчального закладу щодо вирішення різних проблем навчально-виховного процесу.

Робота практичного психолога з батьками дітей, вихованців, учнів

Батьки та сімейне оточення мають бути активними учасниками освітнього процесу. З метою посилення та активізації співпраці з батьками практичний психолог обрав такі основні форми роботи:

- *психодіагностика* батьків щодо особливостей ставлення до власних дітей, особливостей домашньої педагогічної системи;
- *психологічна просвіта* (оновлення та доповнення інформаційного стенду, завдяки якому батьків інформують про найважливіші моменти життя дітей; проведення батьківських зборів, «круглих столів» з обов’язковим урахуванням у тематиці віку дітей та актуальності тем для батьків);
- *тренінги та години спілкування* з батьками на батьківських зборах для налагодження стосунків у системі «дитина–батьки», формування в них взаємодопомоги, відповідальності та толерантності;
- *психологічне консультування* батьків щодо розвитку їхніх дітей.

Важливим завданням психологічного супроводу у рамках дослідно-експериментальної роботи визначено психологічне забезпечення навчально-виховного процесу й управлінської діяльності закладу освіти на основі сучасних психолого-педагогічних теорій виховання та тенденцій розвитку освіти. Основними формами роботи практичних психологів за цим завданням є:

- *психодіагностика* стилів керівництва, методів управління персоналом, професійно важливих якостей управлінського персоналу, соціально-психологічного клімату закладу освіти тощо;
- *психологічна просвіта* адміністрації;

- *психологічні тренінги* з оптимізації управлінської діяльності, мотивації та неперервної освіти;
- *розроблення психологічних рекомендацій* з оптимізації навчально-виховного процесу;
- *психологічне консультування*.

На нашу думку, процес досягнення успіху в особистості супроводжується різноманітними емоціями: задоволенням і незадоволенням собою, почуттям успіху й неуспіху тощо. Кожний батько й мати мріють бачити свою дитину успішною, а кожний педагог прагне допомогти своїм учням визначитися, як будувати своє майбутнє. Адже справжнього успіху може досягти будь-хто – для цього треба докласти зусиль, долати невдачі та труднощі, що постають на життєвому шляху.

З огляду на це, актуалізується впровадження моделі успішної особистості та її діагностичного забезпечення, що потребує перегляду основних її положень кожного навчального року і, за необхідності, доповнення новими, інноваційними, що забезпечать її ефективну реалізацію.

Література

1. *Козырева Е.А.* Программа психологического сопровождения школьников, их учителей и родителей / Е.А. Козырева // Психологическая наука и образование. – 2000. – №2. – С. 22–29.
2. *Байер О.М.* Модель психолого-педагогічного супроводу розвитку дитини в освітньому процесі ДНЗ. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyr6/bayer.pdf
3. *Битянова М.Р.* Школьный психолог: идея сопровождения / М.Р. Битянова // Директор. – 1997. – №3. – С. 4–12.
4. *Жукова А.* Організація психологічного супроводу / А.Жукова, В.Мальцева // Відкритий урок. – 2006. – №21–22. – С. 28–39.
5. *Романовський О.Г.* Філософія досягнення успіху. Підручник / О.Г. Романовський, В.Є. Михайличенко. – Харків: НТУ «ХП», 2003. – 696 с.
6. *Тернер К.* Мы рождены для успеха. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://biznesterra.ru/business-read/325-terner-colin-born-to-cuccess.html>
7. *Трейси Б.* Достижение максимума. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://royallib.com/book/treysi_brayan/dostigenie_maksimuma.html
8. *Осовська Г.В.* Основи менеджменту: навч. посіб. / Г.В. Осовська, О.А. Осовський. – К.: Кондор, 2006. – 664 с.
9. *Тест «Соціометрія»* за опитувальником Т.Репнові // Психолог. – 2005. – №23–24. – С. 30.
10. *Тест «Визначення темпераменту дитини».* – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://psiholog1.com/testy_dlya_vseh/test-kak-opredelit-temperament-rebenka.html
11. *Методика* креативності П.Торренса. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://psycabi.net/testy/577-test-kreativnosti-torrensa-diagnostika-tvorcheskogo-myshleniya>
12. *Заморская Т.В.* Курс дистанционного обучения по проблеме «Психология одаренности детей и подростков» / Т.В. Заморская. – Тамбов: ТОИПКРО, 2007. – 62 с.

13. Психолого-педагогічна діагностика школярів / Упоряд. О.Л. Співак. – Х.: Ранок, 2009. – 160 с.
14. Руденко Є.В. Методики професійної психодіагностики / Є.В. Руденко. – К.: Шкільний світ, 2011. – 128 с.
15. Методика діагностики спрямованості особистості Б.Басса. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://psycabi.net/testy/233-metodika-diaagnostiki-napravlenosti-lichnosti-b-bassa-oprosnik-smekala-kuchera>
16. Лемак М.В. Психологу для роботи. Діагностичні методики: зб. / М.В. Лемак, В.Ю. Петрище. – 2-ге вид., виправл. – Ужгород: Вид-во О.Гаркуші, 2012. – 616 с.
17. Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога. Кн. 1 / Е.И. Рогов. – М.: ВЛАДОС, 2003. – С. 310–315.
18. Практическая психодиагностика / Ред.-сост. Д.Я. Райгородский. – Самара: Бахрах, 2000. – С. 637–641.
19. Обліково-звітна документація практичного психолога: метод. реком. / Ю.В. Бойбіна. – Харків. – 2007. – 430 с.

Анонції

Олена АНДРІЄЦЬ, Ганна АНДРЮЩЕНКО, Катерина БОНДАР

Психологічний супровід становлення і розвитку успішної особистості як пріоритетний напрям роботи навчального закладу інноваційного типу

У статті розглянуто поняття «психологічний супровід», його мету і основні завдання в рамках дослідно-експериментальної роботи. Проаналізовано наукові джерела з питання трактування таких понять, як «успіх», «успішна людина». Запропоновано зміст моделі успішного випускника Броварського навчально-виховного об'єднання як Школи життєвого успіху. Рекомендовано діагностичне забезпечення реалізації цієї моделі у практичній діяльності.

Ключові слова: психологічний супровід, успішна особистість, успішна людина, життєвий успіх, модель успішного випускника, діагностичне забезпечення.

Елена АНДРИЕЦ, Анна АНДРЮЩЕНКО, Екатерина БОНДАРЬ

Психологическое сопровождение становления и развития успешной личности как приоритетное направление работы учебного заведения инновационного типа

В статье рассмотрено понятие «психологическое сопровождение», его цель и основные задачи в рамках опытно-экспериментальной работы. Проанализированы научные источники по вопросу изложения таких понятий, как «успех», «успешный человек». Предложено содержание модели успешного выпускника Броварского учебно-воспитательного объединения как Школы жизненного успеха. Рекомендовано диагностическое обеспечение реализации этой модели в практической деятельности.

Ключевые слова: психологическое сопровождение, успешная личность, успешный человек, жизненный успех, модель успешного выпускника, диагностическое обеспечение.

Olena ANDRIETS, Ganna ANDRIUSHCHENKO, Kateryna BONDAR

Psychological support of successful personality formation and development as priority direction for innovative type institution

The definition of the term «psychological support», its purpose and the main tasks within the research and experimental work are considered in the article. Literary sources of «success» and «successful person» are reviewed. It is suggested maintenance of model of successful graduate of Brovary educational association as of School of life success. The diagnostic providing of realization of the model is recommended for practice.

Keywords: psychological support, successful personality (successful person), life success, model of successful graduate, diagnostic providing.

